

Finansdepartementet
103 33 Stockholm

Staten och kommunsektorn

SOU 43:2024, Fi2024/01460

Sammanfattning

Region Västerbotten delar i huvudsak utredningens analyser och slutsatser. Sammantaget fokuserar dock utredningen alltför snävt på ett statligt styrningsperspektiv, vilket inte är samma sak som ett samverkansperspektiv, och som präglar utredningens slutsatser. Många av de förslag som utredningen lämnar har potential att bidra till en bättre samverkan, men behöver analyseras vidare utifrån de effekter de har på kommunsektorns administrativa börda och de lokala och regionala strukturer som redan finns uppbyggda.

Kapitel 11 Statens samverkan med kommuner och regioner

Region Västerbotten instämmer i huvudsak med utredningens analyser och förslag, men samverkan bör formas efter de lokala och regionala behoven och förutsättningarna

Region Västerbotten anser att grunden till god samverkan ligger i att alla parter är jämlika och att ingen är överordnad den andra. Region Västerbotten anser att god samverkan mellan kommun, region och stat är viktig för Västerbottens utveckling i en tid av minskade resurser. Precis som utredningen visar krävs flera former för samverkan, samtidigt krävs en tydlighet när det handlar om samverkan eller annat. Det måste dock betonas att utredningens perspektiv i mångt och mycket utgår från ett statligt perspektiv och ofta blandar mellan att diskutera samverkan och styrning.

Samverkan krisberedskap

Region Västerbotten anser att det inte behövs mer samverkan i sig inom området kris och beredskap, utan snarare förtydligande av samordningen och samplaneringen i samverkan, vem som ansvarar för den och dess initiering. Detta är särskilt viktigt för myndigheter, så som regioner, som har ett regionalt ansvar och skyldighet att svara upp mot flera olika myndigheter i samma sakfrågor. Idag upplevs inte den här tydligheten, även om det till viss del är under uppbyggnad. Det finns en risk att det byggs på med fler samverkansformer innan befintliga strukturer hunnit etableras.

Avseende Socialstyrelsens roll i samverkan, att de skulle få ökad funktionalitet av endast regionalisering, så ställer sig regionen frågande till det och skulle således hellre se att Socialstyrelsen fick ett tydligare mandat och ansvar för samordning. Det skulle gynna samverkan i vardag och även i kris.

Länsstyrelsens roll och regionalt kommunråd

Region Västerbotten delar utredningens perspektiv på att kommunerna är kritiska till länsstyrelsens arbete och att det finns en bristande förståelse för och bristande kunskaper om kommunernas verksamhet och beslutandeprocesser. Region Västerbotten ser därför behovet av att kommunerna och Länsstyrelsen utvecklar sin samverkan på så sätt att det kommunala självstyret respekteras.

Region Västerbotten ställer sig tveksam till ytterligare ett forum med syfte att samordna kommunerna i Västerbotten. Det är till fördel om samverkan mellan statliga myndigheter som tex Länsstyrelsen, Region Västerbotten och Västerbottens kommuner tar hänsyn till lokala strukturer och därmed också beslutas lokalt. Det finns ingen samlad stat utan flera självstyrande myndigheter med egna sektorsintressen. Region Västerbotten och Västerbottens kommuner har redan en samverkansplattform som bjuder in myndigheter så som Länsstyrelsen och Trafikverket i syfte att samverka.

I takt med minskade resurser är alla parter i Västerbottens län beroende av en effektiv samverkan. Om det tillskapas nya samverkansstrukturer kan detta dock innebära ökade kostnader. Region Västerbotten ser därför behovet av en tät dialog mellan alla statliga myndigheter, även länsstyrelsen, och redan existerande lokala samverkansplattformar i Västerbotten för att minska risken för parallella strukturer och uppnå en effektivare användning av resurser.

Västerbotten har en upparbetad samverkan mellan Region Västerbotten och Västerbottens läns kommuner inom regional utveckling. Det är kommunerna och Region Västerbotten som aktivt valt att samverkan inom regional utveckling ska ske genom en samverkansplattform som regleras genom en överenskommelse och avtal. Denna samverkansplattform ersätter det som i många andra län organiseras genom ett kommunförbund.

Kapitel 12 Statens samverkan med SKR

Region Västerbotten anser att utredningens analyser och slutsatser ger en korrekt bild utifrån ett statligt styrningsperspektiv, men det behövs en djupare analys av hur förslagen påverkar den administrativa bördan, förutsättningarna för större och mindre regioner och kommuner samt kunskapsstyrningen inom socialtjänstens område

Utredningen lyfter flera förslag där aktörer får andra roller och nya forum tillskapas. Det krävs dock fördjupade analyser av hur olika modeller för samverkan och statlig styrning påverkar den administrativa bördan och likvärdigheten i kommunsektorn.

SKR:s roll i samverkan

Utredningen anser att SKR har i vissa aspekter fått en myndighetsliknande roll som är problematisk ur ett statligt styrningsperspektiv. Region Västerbotten ser liksom utredningen att den omfattande medelstilldelningen och de många uppdragen till SKR i överenskommelserna har inneburit att det skett en uppbyggnad av en parallell, myndighetsliknande struktur som gör rollfördelningen mellan SKR och statliga myndigheter oklar. SKR kan sägas ha fått en myndighetsliknande roll.

Region Västerbotten ser en risk för att utredningens förslag leder till en ökad administrativ börda på kommunal och regional nivå. Till exempel innebär den direkta styrningen genom riktade stadsbidrag omfattande administrativa resurser för att söka och omsätta, vilket minskar genomslagskraften i välfärden. Inom kommunsektorn finns skillnader i administrativ kapacitet, vilket kan bidra till ojämlikhet. Här spelar SKR en betydande roll som kapacitetshöjare och stöd till sina medlemmar, vilket bidrar till jämlikare förutsättningar. Även om dialogen och statens styrning skulle övergå i en mer direkt form mellan staten och kommunsektorn skulle behovet av stöd och rekommendation från SKR kvarstå. Att SKR tar en position som ett mellanled mellan kommunsektorn och staten kan således vara ett relativt effektivt sätt att leverera statens politik, även om det kan vara problematiskt utifrån ett formellt statligt styrningsperspektiv.

Kunskapsstyrning inom socialtjänstens område

Region Västerbotten vill också uppmärksamma att utredningen i liten utsträckning analyserar hur förslagen påverkar kunskapsstyrningen inom socialtjänstens område. För socialtjänstens del har Västerbotten inrättat sin regionala samverkans- och stödstruktur (RSS) ihop med FoU-enhet (FoU Socialtjänst) för att vara ett stöd till kommunerna gällande kunskapsfrågor samt med fokus på utvecklingsfrågor. Avseende kunskapsstyrningen för socialtjänstens del, finns det idag inget uppdrag eller någon samverkan på sjukvårdsregional nivå. Samverkan med kommunerna avser endast kunskapsstyrningen utifrån Hälso- och sjukvårdslagen, då kommunerna bedriver primärvård. I norra sjukvårdsregionen finns en samverkan etablerad mellan RSS och sjukvårdsregionen, åtminstone avseende Norra sjukvårdsregionen. Avseende kunskapsstyrningen för socialtjänstens resterande verksamhet och hur den skulle påverkas om överenskommelser på detta område upphör med SKR lyfts inte tydligt fram i utredningen.

RSS har i dagsläget ingen statlig finansiering, och för kunskapsstyrningen på socialtjänstens område är SKR den viktigaste sammanhållande länken, samt att mycket nära samverkan sker med Socialstyrelsen. För de små kommunerna i Västerbotten blir RSS viktigt för att skapa kapacitet och som informationskanal till Socialstyrelsen och via SKR:s kanaler till regeringen. Det saknas tydlighet i utredningen hur landets många små kommuner ska kunna säkras tillgång till nationell nivå och hur nationell nivå ska säkras input från den lokala nivån, där idag RSS blir den ömsesidiga regionala länken i den kunskapsstyrningsmodell som är uppbyggd. Region Västerbotten anser att utredningens slutsatser behöver kompletteras förslag som säkrar socialtjänstens kunskapsstyrningsmodell.

Kapitel 13 Överläggningar mellan staten och kommunsektorn

Region Västerbotten delar i stort utredningens slutsatser, men anser att SKR i praktiken fungerar som en organisation underställd de demokratiska regelverken

Region Västerbotten välkomnar förslaget om formaliserade överläggningar mellan staten och kommunsektorn. Det är dock viktigt att betona att det bör vara ett av flera verktyg för en fortlöpande samverkan, och får inte utvecklas till att endast möta statens behov av informationskanaler. Överläggningarna bör behandla långsiktiga, övergripande och principiellt viktiga frågor. Det är också viktigt att betona att överläggningarna måste organiseras så att de innefattar regionens båda uppdrag inom hälso- och sjukvård och regional utveckling.

Regionen samtycker till utredningens skrivning gällande SKR som en privaträttslig organisation, ur ett juridiskt perspektiv, och att organisationen därmed inte ansvarar inför riksdagen, regering eller medborgare för sina beslut eller åtgärder behöver beaktas liksom den risk att samlad kunskap som byggs upp hos SKR inte kommer staten till godo. Tydlighet och förutsägbarhet i strukturerna är att föredra i förhållandet mellan staten och SKR och det kan utifrån den aspekten finnas skäl till att utreda frågan. Även om SKR:s organisationsform i formell mening har begränsningar som utredningen har lyft fram så har SKR i praktiken en demokratisk modell som bygger på de krav och behov som finns hos dess medlemmar. Medlemmarna styrs av grundläggande demokratiska krav som vilket i sin tur också påverkar behovet av offentlighet och transparens inom SKR.

Kapitel 15 Deltagande på distans

Region Västerbotten är positiva till utökade möjligheter till distansdeltagande vid politiska sammanträden

Region Västerbotten instämmer i utredningens analys och förslag. Det viktiga ur ett säkerhetsperspektiv är att precis som utredningen uttrycker det att genom ljud- och bildöverföring i realtid kan säkerställas vem som deltar och att hen i sin tur kan följa sammanträdet och delta på ett demokratiskt riktigt sätt.

Vi identifierar dock en otydlighet kring paragraferna 6:24 och 5:16. Om fullmäktige, i enlighet med 6:24, beslutar att alla ledamöter i nämnderna får delta på distans vad gäller då enligt 5:16 som i tredje stycket anger att presidiet inte får delta på distans. 6:24 anger endast att 5:16 första stycket ska gälla om fullmäktige beslutar att samtliga ledamöter får delta på distans. Region Västerbotten upplever att bestämmelserna delvis talar emot varandra.

Beslut i detta ärende har fattats av regionstyrelsen den 12 november 2024, § 221.